

väl f. n. ett mycket gott stöd, vilket kan bli av den största betydelse för framtiden.

Till de mera anmärkningsvärda erfarenheterna hör, att tidegården funnit väg in i det *frikyrkliga* arbetet, åtminstone i någon mån. Och egentligen är detta något fullt naturligt. Tidegården är till sitt väsen *den ekumeniska böneformen*, därför att den så helt bygger på Guds Ord. Det vore av värde, om här en vidgad samverkan kunde ske, genom upplysning och vis propaganda. Och det synes naturligt att härvidlag börja med KFUM, som ju vetter både åt kyrkans och frikyrkans håll.

Erfarenheterna av tidegården i församlingslivet hör till de positiva erfarenheterna av svenskt kyrkoliv av i dag. Med ödmjuk tacksamhet kan vi vittna om något av en böneväckelse inom vår kyrka, en orientering mot centrum, mot Ordet och altaret. Tidegården har till många fått förmedla en ny fasthet i andaktslivet, en ny sakramental livsstil, en ny frimodighet i församlingsarbetet och mera av tillbedjan och tacksägelse. Allt detta är innerst en gåva av Guds Ord och Guds Ande. För den gåvan tackar vi bäst genom att ge den vidare.

Pehr Edwall.

Tidegården och Finlands kyrka.

Man har bett mig att redogöra för erfarenheter av tidegården i församlingslivet i Finlands kyrka. Tyvärr måste jag börja med en ursäkt, ty dessa erfarenheter äro icke många. Mitt anförande berör därför enstaka drag i tidegårdsrörelsens begynnelse i vårt land, och till detta skall jag anknyta några reflexioner angående tidegårdens framtidsutsikter i Finland.

Till att börja med ville jag dröja vid de hittills mera obetydliga ansatserna till tidegård i Finlands kyrka, ty om mera än ansatser kan det icke vara tal. Jag hoppas, att de närvarande medlemmarna av Sanct Henriks-kretsen på denna punkt kunna komplettera min framställning och att kyrkoherde A. Nyqvist från Vasa skall kunna berätta om förhållandena i svenska Österbotten.

Det väckte på sin tid mycken uppmärksamhet, då man inom *Abo svenska församling* började med tidegårderna. Detta var några

år före kriget, och den som mest hängivet gick in för detta arbete var en ung prästman, som numera är kyrkoherde på Åland. Han inövade en koralkör och tryckte granna programblad, och mest av nyfikenhet kommo i början många till hans andaktsstunder. Snart talades det dock om katolicism, och när han dessutom bildade en liten ungdomskrets, som samlades i svarta, fotsida dräkter bakom lyckta dörrar till hemlighetsfulla sammankomster — som man trodde —, var förtalet snart i full gång. Nämnade präktige prästman var en konstnärsnatur och han gick i hög grad psykologiskt tillväga. Redan före hans bortflyttning från Åbo hade intresset för tidegärdena i hög grad svalnat. Helt ha de dock icke försvunnit i Åbo svenska församling. Sålunda hålles numera — med undantag av sommaren — varje onsdag morgon i Domkyrkans högkor en andaktsstund, vilken ofta ägt rum under form av laudes och som samlat en liten men trogen åhörarskara. Även i skriftskolan och vid ungdomsmöten ha korta tidegärder kommit till användning.

På *finskt håll* i Finland har man i ännu högre grad än på svenskt håll förhållit sig reserverad till tidegården. Men där synes under den allra senaste tiden ett glädjande omslag ha inträffat. Den som i detta hänseende betytt mycket, har varit pastor *Toivo Harjunpää*, som tjänstgjort såsom ärkebiskopens sekreterare och dessutom verkat som präst i Åbo domkyrkoförsamling. I maj månad överflyttade han till Amerika, där han inträdde i United Lutheran Church's tjänst. Pastor Harjunpää hade tidigare varit finsk sjömans- och legationspastor i London och stannade i England under hela kriget. Han var en varm beundrare av den anglikanska kyrkan och det är även från detta håll han erhållit sitt intresse för liturgiska frågor. I Åbo var han präst i ett arbetardistrikt och i Hammarbackens församlingshem anordnade han regelbundet tidegårds-gudstjänster, vilka i hög grad vunno uppskattning. Hans arbete där fortsattes numera av ärkebiskopens son, pastor Samuel Lehtonen, som under ett års studievistelse i England likaledes blivit en varm anhängare av tidegården.

På inbjudan av pastor Harjunpää samlades adventstiden 1946 i dennes hem en skara präster och kyrkomusiker, och vid detta tillfälle beslöt man bilda en sammanslutning, vars främsta uppgift skulle bli att dryfta liturgiska frågor. Sammanslutningen har sedan dess arbetat såsom en icke-organiserad brödrakrets. Dess enda funktionärer ha varit ordförande och sekreterare. Av utomstående

har den vanligen kallats »*de liturgiska bröderna*» (»liturgiset veljet»). Kretsen har haft möten en gång i månaden. Den har sammankommit i Åbo, St. Karins, Masku och Lemo i olika prästers och kyrkomusikers hem ävensom i församlingshus. Varje sammanträde har inletts med gudstjänst i kyrkan, vanligen en läst tidegård och några gånger med nattvardsmässan. Mötesprogrammet har för övrigt omfattat föredrag och samtal över någon liturgisk eller därmed besläktad fråga samt kamratlig samvaro. Hittills ha bl. a. följande ämnen behandlats: nattvardsmässan, liturgisk och systematisk; de nya svenska liturgiska böckerna; den anglikanska kyrkan — hennes gudstjänstliv och kyrkomusik; den gamla lutherska kyrkofromheten; Mikael Agricolas mässa; psalmvalet vid högmässan. Kretsens ordförande är för närvarande pastor M. Parvio från St. Karins, som tidigare varit dess sekreterare och numera efterträtt pastor Harjunpää. Han har ävenledes studerat en tid i England. Deltagarantalet i kretsens sammanträden har varit olika, då det varit som störst har det uppgått till 40 personer.

Åbo-kretsens verksamhet uppmärksammades i slutet av senaste år av tidningspressen och kort därpå utsattes den för en mycket skarp kritik i den kyrkliga tidningen »Kotimaa», där föreståndaren för den pietistiska folkhögskolan i Åbo, dr. Olavi Kares, riktade ett häftigt angrepp mot kretsen. I en artikel med rubriken »Konung Johans Röda bok har börjat spöka i gamla Åbo» beskyllde han kretsen för att omhulda döda yttre former på det andliga livets bekostnad, och samtidigt gjorde han gällande, att den företrädde katolska tendenser i synnerhet i nattvardsuppfattningen. I den efterföljande polemiken togo många »de liturgiska bröderna» i varmt försvar.

Kritiken har till största delen berott på missförstånd och okunighet beträffande kretsens egentliga syften, vilka icke avsett annat än att väcka intresse för kyrkans traditionella gudstjänstliv och dess värden. För närvarande torde även stormen i stort sett ha lagt sig. Å andra sidan ansåg man senaste vår inom kretsen, att det på grund av denna kritik vore nödvändigt att tydligare deklarerat sin ståndpunkt och samtidigt organisera kretsen till en förening. I detta sammanhang ha strävanden framträtt, vilka velat ge kretsen en mera utpräglad konfessionell-luthersk prägel och samtidigt ombilda den till mera än en rent liturgisk sammanslutning. Troligtvis kommer dock i stort sett allt att förbli vid det gamla, ehuru kretsen givetvis bör erhålla ett verkligt namn.

I slutet av juli månad detta år hade kretsen anordnat några mycket givande *s. k. stilla dagar* i Masku kyrka och prästgård. I dessa deltog omkring 20 personer och programmet upptog läst tidegård och andra gudstjänstillfällen i Masku kyrka samt trenne diskussioner, vid vilka tidegården, nattvardsmässan och det kyrkliga ämbetet behandlades. Icke minst intresset för tidegården framträdde på dessa dagar mycket starkt. Även frågan om ett finskt breviarium diskuterades. Till dagarna i Halmstad sände man varma hälsningar. För tidegårdens vidare utveckling i församlingslivet i Finlands kyrka torde Åbo-kretsen icke bli utan betydelse och därför har jag uppehållit mig vid densamma så ingående.

Men vilka framtidsutsikter äger tidegården i vår kyrka? Våra nordiska kyrkor ha oerhört mycket gemensamt. Men var och en av dem äger även sin särprägel. Och det som framför allt utmärker Finlands kyrka äro de stora väckelserna under 1800-talet, den stora hänförelsens och förnekelsens århundrade. Dessa väckelser i dess fyra huvudförgreningar utgöra i synnerhet på finskt håll i vårt land alltjämt imponerande realiteter och äro kyrkans starkaste andliga tillgång. Dessa väckelser representera såsom väckelsefromheten i andra länder å ena sidan en i hög grad antiliturgisk, personlig eller subjektiv fromhet. Men å andra sidan äro de mera än motsvarande väckelser på månet annat håll avgjort kyrkliga. Kyrkans gudstjänstliv i församlingskyrkan ha de alltid högaktat. Och här föreligger en anknytningspunkt till nutida liturgiska förnyelsesträvanden. Ty att levandegöra det liturgiska arvet måste stå i samklang med denna kyrkliga väckelsefromhets djupaste intentioner. Och därför kan man även tro på en tidegårdens förnyelse i Finlands kyrka. Det behöves här blott upplysning — eller som en av deltagarna i mötet i Masku uttryckte sig: väckelse.

Med glädje kan man konstatera, att många av den *s. k. evangeliska* riktningen anslutit sig till vår krets. Inom den evangeliska rörelsen har man städse starkt betonat sakramenten och här föreligger en anknytningspunkt. Men förståelse torde även kunna påräknas bland de *s. k. bedjarna* i sydvästra Finland, som på sina håll ännu dagligen tre gånger samlas till gemensamma — jag ville nästan säga mycket enkla liturgiska — andaktsstunder. Men icke ens den egentliga finska pietismen torde komma att visa sig helt oförstående. Dess ödmjuka frälsningsuppfattning sammangår väl med andan i tidegårdsgudstjänsterna. Svårast torde det vara att finna förståelse

för liturgiska frågor inom den mäktiga laestadianska rörelsen. Men upplysning och en »liturgisk väckelse» äro av nöden. Och ha de fromma inom våra kyrkliga väckelserörelser förstätt, att tidegården i sista hand icke är annat än gemensam läsning, sång, bön och betraktelse av Guds Ord och att den på intet sätt inkräktar på deras innerliga uppfattning av evangelium som det centrala i kristendomen, då skola de säkert taga i bruk denna gudstjänstform. Huru förtjusta voro icke några allmogemän, som i samband med ett större möte i Åbo av en tillfällighet kommo att närvara vid en tidebön i Hammarbackens församlingshem!

Finlands kyrkliga fromhetsliv är utpräglat kyrkligt, men det är lågkyrkligt. Det äger därför mindre förståelse för yttre liturgiska prydnader och former eller för en överdriven uppfattning av det kyrkliga ämbetet. Denna form av s. k. högkyrklighet är främmande för Finlands kristenhet. Men tidegården, med dess innerlighet, dess djupa förankring i bibelordet och dess betydelse även för de enskildas andaktsliv, torde äga en framtid även i vår kyrka. Och har jag nu icke kunnat säga mycket om erfarenheter av tidegården i Finlands kyrka, skall kanske en annan redan efter ett år kunna berätta mera därom.

W. A. Schmidt.

Nordiska nämnden för tidegården.

Från sammanträdet i Halmstad den 5 augusti 1948.

I sammanträdet med den nordiska nämnden för tidegården deltog följande representanter: *Danmark*: sogneprest Holger Dahl, Haslund, Percy Eriksen, Bringstrup, Martin Jensen, Endelave, Dag Monrad Møller, Oure, och Jørgen Wieck, Thise, org., mag. art. Finn Viderø, Gentofte, org. Ethan Rosenkilde Larsen, Helsingør, samt cand. theol. Per Aagaard, Vejle. *Norge*: prosten Otto Irgens, pastor Helge Fehn, Skien. *Finland*: prof. W. Schmidt, Åbo, kyrkoherde Alvar Nyqvist, Vasa, pastor Bruno Westerlund och kand. Henric Nordberg, Helsingfors. *Island*: org. Pall Haldorson, Reykjavik.

Sverige: kyrkoherdarna Arthur Adell, Söderköping, Knut Peters, Söndrum, domkyrkosysselman Pehr Edwall, Växjö, domkyrkoorganisten Gotthard Arnér, Växjö, och musikdir. Inga Johnsson, Värö.